

İnsan-Peygamber İlişkisi

Öznur ÖZDOĞAN*

"İnsan an be an anlamaya çalışmamız gereken ucu açık bir süreçtir ve anladığımızı farz ederek bu ucu kapatıp onu sadece bir duruma indirgeyemeyiz. Önemli olan anlamış olmak değil, bıkmaksızın anlamaya çalışmaktır."

Kemal Demirel, "Tanrı'nın Onuru İnsan"

ABSTRACT

In this study the communication between a religious person with a prophet and the period during which he/she changes his/her emotion thinking and behaviour is studied.

The qualitative methods is used. The students who studied at The Divinity Faculty of Ankara University (148 students) answered this question: "Does a prophet effect you in your life? If you answer yes, please give examples from your experience."

Some people answered in writing, others were interviewed by the teacher. The results showed that the role of the prophets are important because they add meaning to life and allow people to know their potentials.

In conclusion, the Importance of empathetic methods of communication between a person and prophets is emphasized.

Keywords: Prophet, Empathy, Hermeneutic

GİRİŞ

İnsanın kendini gerçekleştirme sürecinde yardım alacağı insanlara gereksinimi vardır. İnanan insan için peygamberler hayatlarıyla önemli kaynaklardır.

Düşünceler ancak onun öğreticisine yaşamıyorsa, kişileştiriliyorsa, canlandırılıyorsa başkası üzerinde etkin olabilir. Eğer yumuşak başlı bir insan alçak gönüllü olmayı anlatıyorsa, onu dinleyenler o zaman yumuşak başlılığın ne olduğunu anlayacaklardır. Üstelik yalnızca onu anlamakla kalmayacak, sözcükleri seslendirmek yerine gerçekliği dile getirdiğine inanacaklardır.

Yüksek değerleri yayanlara hem de aynı zamanda onları yaşayanlara peygamberler diyebiliriz. İnsanın varoluşuna yanıt bulması gerektiğini, bu yanıtın insandaki sevginin ve aklın gelişiminde bulunduğu düşüncesini yaydılar. Bunun yanında adalet ve yumuşak başlılığın, sevgi ve akıl ile ayrılmaz bir bütün olduğunu da öğrettiler. Güç aramadılar, aksine ondan sakındılar. Üstelik peygamber olmanın gücünden bile sakındılar. Kudretten sakındılar, so-

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

nunda onları bekleyen mahkumiyet, sürgün ya da ölüm dahi olsa doğruyu söylediler. Onlar, kendilerini bir köşeye çekip ne olacağını bekleyenlerden değildiler. Kendilerini sorumlu addettiklerinden hemcinslerine yanıt verdiler. Diğerlerinin başlarına gelenleri onlar da yaşadı. İnsanlık, onların dışında değil, onların içlerindedi. Gerçeği olduğu gibi gördükleri için onu aktarmaktan kendilerini sorumlu tuttular. Gözdağı vermediler, buna karşılık insana önündeki seçenekleri gösterdiler.¹

Peygamberlerin çalışma metodu insandaki ilahi cevherin gelişimini sağlamaktır. Bu "nokta ben", insanlığımın özü, esin verici irfanın ve tedavi edici sevginin kaynağıdır. Ve benim temel isteğim ölmekten ziyade yaşamaktır. Hepimiz gündelik benliklerimizden daha büyük, daha yüce bir şeyin varlığını bilincindeyizdir. Her birimiz bir anlık da olsa bunu fark ederiz.²

İleriye doğru gitmemek, olduğu yerde kalmak, kısaca insanın kendisini sahip olduğu şeylere bırakması, aslında bir rahatlık arayışıdır. Çünkü insan, sahip olduğu şeyleri tanıy ve onlarla beraberken rahattır, onlara sıkıca tutunabilir. İnsanlar genellikle bilinmeyene ve tanınmayana atılmaktan korkarlar. Belki adımı attuktan sonra, korkulacak bir şey olmadığı ortaya çıkar ama, harekete geçmeden önce olay bize tehlikeli, bu yüzden de korkutucu gözükür. Eski ve denenmiş olan, güvenlik verir bize ya da en azından biz öyle düşünürüz. Oysa her yeni adım, başarısızlık tehlikesini de beraberinde getirir. İşte bu özellik, insanların özgürlükten korkup, kaçmalarının da en önemli nedenlerinden birisidir.

Sahip olmanın yarattığı bunca güvenliğe rağmen yeni bir fikri, bir ideali olan ve yeni gelişimlere çekinmeden atılan kimselere karşı bir hayranlık duymaktan da kendimizi alamayız. Mitolojideki 'kahraman' mitosunu, bu özlemin bir sembolüdür. Kahraman, sahip olduğu şeyleri, evini, ailesini, yurdunu ve malını, mülkünü terk ederek, bilinmeyene yönelen, yabancı yerlere gitmek cesaretini gösteren insandır. Bu gidişinde, tümünden korkusuz olduğu ileri sürülemez. Ama korkuya yenik düşmeden, cesaretle onun üzerine gidebilmesi, o kişiyi kahraman kılar. Budist gelenekte bütün mal varlığını, ünvanını, ailesini ve Hindu teolojisinin kendine öğrettiklerini ve verdiği güvenlik ortamını terk ederek, ihtarastan kurtulmuş bir yaşama doğru yönelen Buda, kahramandır. Yahudi dini geleneğinde ise, bu kahramanlar Hz. İbrahim ile Hz. Musa'dır. Hıristiyanlıkta kahraman hiçbir şeye sahip olmayan ve dünyanın gözünde değersiz olan, ama insanlara içinden taşan sevgiyle davranan Hz. İsa'dır.³ İslamiyette ilkel dürtülere sahip bir toplumda yüksek düzeyde anlayış, yüksek düzeyde olumluluk ve dengeli bir kişilikle evrensel ilkeleri insanlığa sunan Hz. Muhammed'dir.

İç dünyamızda, sembollerin aracılığı olmadan fark edemeyeceğimiz boyutlar vardır. Tıpkı melodi ve ritim olmadan müziği fark edemeyeceğimiz gibi.⁴ Peygamberler de yüksek değerleri yaşayan sembollerdir.

1 Erich Fromm, *İtaatsizlik Üzerine Denemeler*, Çev: Ayşe Sayın, Yaprak Yay., İstanbul, 1987, s. 38

2 Lynn Wilcox, *Suflizm ve Psikoloji*, Çev: Orhan Düz, İnsan Yay., İstanbul, 2001, s. 170

3 Erich Fromm, *Sahip Olmak ya da Olmak*, Çev: Aydın Artan, Artan Yay., İstanbul, 1994, s. 190.

4 Paul Tillich, *Dynamics of Faith*, 1958, s. 41-42.

Onlara hayran olmamızın nedeni, içimizde hissettiğimiz, bizim yolumuzun da onların yolu gibi olması gerektiği duygusudur. Ama korktuğumuz için böyle bir davranışın yalnızca kahramanlara özgü olduğu aldatmacası ile kendimizi avutmaya çalışırız. Böylece onlar ilahlaşır ve biz kendi ilerleme yeteneğimizi onlara yansıtır, sonra da olduğumuz yerde kalırız.⁵ Bu nokta; insanın gelişim sürecinde, peygamberlerle kurduğu iletişimin sağlamlığı açısından büyük önem taşımaktadır.

METOD

Çalışma niteliksel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri katılmıştır. Öğrencilere “peygamberlerin hayatınıza etkisi oldu mu, olduysa yaşantılarınızla örnekleyiniz?” sorusu sorulmuştur. Araştırmaya 148 öğrenci katılmıştır. Bazı öğrenciler yazarak cevap vermiş, bazıları ile mülakat yapılmıştır. Alt örneklem seçilmiş ve verilere betimsel analiz yapılmıştır. Bu yöntem göre elde edilen veriler, belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla çoğunlukla doğrudan alıntılara yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.⁶

Araştırmada din eğitimi alan insanın peygamberlerle iletişiminde iki tema belirlenmiştir.

1. Varoluşu ve hayatı anlamlandırma sürecinde insan-peygamber ilişkisi
2. Farkındalığın oluşumu ve ahlak gelişiminde insan-peygamber ilişkisi

Bulguların tanımlanması aşamasında önce temalar açıklanmış ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Doğrudan alıntılara yer verilmesindeki temel amaç, bireyin konuyla ilgili derin duygularının yansıdığı içsel yaşantılarını olduğu gibi okuyucuyla paylaşmaktır. Son olarak bulgular, çeşitli kavramlarla ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

BULGULAR

1. VAROLUŞU VE HAYATI ANLAMLANDIRMA SÜRECİNDE İNSAN-PEYGAMBER İLİŞKİSİ

İç varlığımızın bütününi teşkil eden benlik, kişilik gibi karmaşık bir kavramdır. Bu karmaşık kavramı çözümleyecek olursak, benlik belki şu soruların cevaplarını içerir:

a) Ben neyim? Bu sorunun cevabını bazı kimseler, daha çok olumsuz olarak, yani ben beceriksizim, aptalım, soğuk insanın biriyim diye cevaplandırabilir. Bir başkasının ise kendisi hakkında ben akıllıyım, güzelim, becerikliyim diye daha olumlu bir kanısı bulunabilir.

5 Fromm, a.g.e., s.191.

6 Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yay. Ank. 2000, s.158,159.

b) Ben ne yapabilirim ? Bende ne gibi yeterlilikler var ? ben iyi konuşurum, güzel resim yaparım, müzikten anlarım gibi kendimizde ne gibi yetenekler olduğuna ilişkin kanılarımız, benliğin bir yanını oluşturur. Benliğin bu yanı da bireyin kendisi tarafından olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilmiş olabilir.

c) Değer yargılarımız nelerdir ? Ben ne yapmalıyım ve ne yapmamalıyım. Örneğin başkalarına yardım etmeliyim, para kazanmalıyım, kopya çekmemeliyim, her şeyden önce kendimi düşünmeliyim gibi bireyin içinde bulunduğu toplumdaki kendine göre edindiği az çok olumlu ya da olumsuz yargılardan meydana gelen bir değerler sistemi vardır. Bu benliğin önemli bir yanındır.

d) Hayatta ne istiyorum ? Doktor, öğretmen, iyi bir ev kadını, sosyete mensup iyi giyinen bir insan olmak gibi çeşitli emel ve idealler de benliğin bir yanını oluşturur.

Birinci ve ikinci maddelerde ben neyim ve ne yapabilirim sorularının cevapları gerçek benliği, son iki maddedeki soruların cevapları ise, erişilmek istenen moral düzeyi, istenen arzu ve emelleri gösteren ideal benliği meydana getirir.⁷

İnsanın anlam arayışı, yaşamdaki temel bir güdüdür. Bu anlam sadece kişinin kendisi tarafından bulunabilir oluşuyla ve böyle olması gereğiyle eşsiz ve özel bir yapıdadır.

İnsanın anlam istemi (will to meaning) engellenebilir. Bu durumda logoterapi* varoluşsal engellenme'den söz eder. Varoluşsal engellenme nevroza yol açabilir. Bu tip nevrozlar için logoterapi, geleneksel anlamdaki yani ruhsal kökenli (psikojenik) nevrozlara karşıtlık içinde, 'noöjenik nevrozlar' terimini kullanmaktadır. Noöjenik nevrozlar, itkilerle iç güdüler arasındaki çatışmalardan değil, daha çok varoluşsal sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bu tür sorunlar arasında anlam isteminin engellenmesi büyük bir rol oynamaktadır.⁸

Logoterapiye göre yaşamın anlamını üç farklı yoldan keşfedebiliriz: a) Bir eser yaratarak ya da bir iş yaparak. b) Bir şey yaşayarak ya da bir insanla etkileşerek. c) Kaçınılmaz acıya yönelik bir tavır geliştirerek.

Yaşamda anlam bulmanın ikinci yolu bir şey -iyilik, doğruluk, güzellik gibi- yaşamak, doğayı ve kültürü yaşamak, son ve bir o kadar önemlisi de olanca eşsizliği ile bir insanı yaşamaktır. Yani onu sevmektir.

Bir başka insanı kişiliğinin en derindeki çekirdeğinden kavramanın tek yolu sevgidir. Hiçbir kimse sevmediği sürece bir başka insanın özünün tam olarak farkına varamaz. Sevgisi yoluyla insan, sevilen kişideki temel kişilik özelliklerini ve eğilimlerini görebilecek duruma gelir. Ve dahası ondaki gerçekleşmemiş olan ancak gerçekleştirilmesi gereken potansiyelleri görür. Ayrıca sevgisi yoluyla kişi sevdiği insanın bu potansiyelleri gerçekleştirmesini

7 Feriha Baymır, *Genel Psikoloji*, İnkilap ve Aka Yay., İst., 1978, s. 267-268

* Logoterapi, Victor Frankl'ın geliştirdiği anlam merkezli varoluşçu yönelimli bir psikoterapi.

8 Victor Frankl, *İnsanın Anlam Arayışı*, Çev: Selçuk Budak, Öteki Yay., Ankara, 2000, s. 95-97

sağlar. Sevdiği insanın ne olabileceğinin ve ne olması gerektiğinin farkına varmasını sağlayarak potansiyellerinin gerçekleşmesini sağlar.⁹

Bir kişiyi gerçekten sevmek, onun kişiliğinde tüm dünyayı sevmek demektir.

Bayan, 1998 mezunu

“Benim Hz. İbrahim’e karşı farklı bir ilgim var. Özellikle onun Allah’ı arayışı beni çok etkiler. Onun bu tecrübesini öğrenince, belki ay ve güneşe takılarak değil ama iç alemimde bir gezintiye, bir arayışa çıktım. Aradığımı tam manasıyla bulamadım ama onun ışıklarını görüyorum. Yine aynı tarz bir örnek olacak ama beni çok etkiliyor. Hz. Musa’nın bir ateş görmesi üzerine Tur dağına çıkışı orada Allah ile konuşması beni çok derinden etkiliyor. Bu yaşantı bana öylesine içsel hazlar yaşıyor ki böyle bir lütfе mahzar olmanın açlığını hissetme noktasına geliyorum.”

‘Nerede Tur dağı, ateşin nerede en sevgili?

Çıkartıp nalınlarımı sana geleceğim.’

Bayan, 1998 mezunu

“Peygamberimiz özellikle şu zamanlarımda, içimle barışık olduğum kendimi Allah’ın ruhundan üflenilmiş bir varlık olarak tanıdığım şu aşamalarda benim için eşsiz bir rehberdir artık onu daha iyi anlıyorum... Ben de bir olay yaşadığımda kendi içimden diyorum ki acaba şu anda peygamberimiz olsaydı nasıl davranırdı? O anda sinirliysen hemen yumuşuyorum. Sanki peygamberimizin hoş görüsü, insanın içine ferahlık veren ve şefkati gözümün önünde canlanmış da ben onun karşısında kendimi mahcup olmuş görüyorum. O anda bedeni veya ruhsal olarak davranacağım halden kurtuluyorum.”

Erkek, 1998 mezunu

“Her peygamber aslında özgüveni (özüne güveni) daha fazla olan birer insandır. Bence onları peygamberlik makamına ulaştıran, onları seçkin kılan yönlerden biri budur. Allah Kur’an’da ‘Biz, insanlar ve melekler içinden peygamberler seçeriz’ diyor. Yani Allah peygamber gönderilecek zamana bakıyor. Ve o dönemde kendinden üflediği ruhsal yöne daha çok güvenen insana peygamberliğini gönderiyor. Bizim peygamberimiz de kendine güveni dorukta olan bir insandı. Eğer kendine güveni dorukta olmasaydı o günkü Mekke içinde elle gösterilen ve kendisine güvenilen bir insan olamazdı. Ben peygamberimizin daha çok bu yönünün örnek alınmasını isterim.”

Erkek, 1998 mezunu

“Peygamber anlayışının bana verdiği önemli bir davranış karşı tarafı hoş görmeye çalışmaktı. Ancak bu hoş görme bazen karşı tarafın yaptıklarını içime atmama sebep oluyordu. Yine de karşı tarafı anlamaya çalıştığımı sanıyordum. Peygamberimizden kazandığım bazı değerler de şunlar; insanların yardımına koşmak ve onlara yeteneklerim ölçüsünde yardımcı olmak mesela bir grup öğrenciye Arapça dersi veriyorum. Elimdeki maddi değerleri çevremdekilerle paylaşıyorum. İncancını gerçekleştirmek için çekmiş oldu-

ğu acılar hep dikkatimi çekmiştir. Acı çekmesine rağmen beddua etmeyişi önemli buluyorum. Hz. Adem'in kıssası ise bana şunu öğretti; o peygamber olduğu halde büyük bir günah işledi ve affedildi. Ben de bir günah işlesem affedilebilirim, bu biraz daha rahat ve özgür bir insan olmamı sağladı.”

Bayan, 1998 mezunu

“Peygamberimizle ilişki kurabilmek için önce onu tanımak, tanımanın ötesinde hissetmek gerekir. Onu günümüze getirerek hayatımıza katmak gerekir... Onu örnek almak yaşama sevincimi ve gücümü arttırdı. Peygamberimizin insani özelliklerini göz ardı etmemem örnek alınabilecek sonuçlar çıkarmama vesile oldu.”

Bayan, 1998 mezunu

“Peygamber – insan ilişkisinde insan olmak ya da insan olma yolunda olmak beni çok etkilemiştir. Akl-ı selimle hareket etmek, sağduyulu olabilmeyi, nezaketi, dürüstlüğü, kendi olabilmeye gücünü, adaleti, kendine değer verip, kendi varlığının farkında olmayı kendi şahsımda bulmak; bütün bu güzel hasletleri kazanmamda peygamberimiz örnek olmuştur.”

Erkek, 1998 mezunu

“Peygamberin günlük hayatta yapıp ettiklerinden daha çok onu hissetmemizin önemli olduğunu düşünüyorum. İçimde ona karşı ne kadar yakınlık duyuyorum, işte benim için önemli olan bu... Hayatta sevdiğimiz kişilerde aslında kendimizden bir şeyler buluruz. Ve ben şuna inanıyorum: Biz başkalarında kendimizi seviyoruz, dostluk kuruyoruz. Ben peygamberimizde kendimden çok şey buluyorum, peygamberimiz aşk insanı, sevgi insanı, hizmet insanı... Onda gördüğüm bu tür hasletler beni ta yüreğimden etkiliyor. Ancak peygamber insanın kişiliğine de saygılı, yaptığı her şeyin yapılmasını istemiyor. Yani taklitçi olmayı istemiyor.”

Erkek, 1998 mezunu

“Peygamberimizin en çok etkilendiğim ve hayatıma tatbik ettiğim yönü hayatındaki dengedir. Davranışları, yaşayışı, olaylara bakış açısının arka planında hep denge vardır. Aşırı uçların insanı değildir. Ben özelde bu dengeyi davranışlarıma yerleştirmeyi düşündüm, aşırı olan hareketlerimi dengelemeye çalıştım. Çoğu yanlış bilgilerle peygamberimiz bize tek taraflı tanıtılır. İnsan üstü varlık gibi gösterilir. Oysa ihtiyacım olan davranış ve yaşam felsefesinin en güzelini onda bulmak mümkün. Hayatımın dönüm noktası olarak gördüğüm bir olaydan sonra epeyce sıkıntıya düşmüştüm. Hayatın hiçbir manası kalmamıştı. O zamana kadar hayatımı hep başkalarının isteği üzerine kurmuş ve bu yönde çalışmıştım. Sonra sıkıntıları gidermek için arayışa başladım. Kendi iç dünyamı keşfettim ama derinlemesine bir keşif, iç dünyamı kendi isteklerim, arzularım, hayat felsefem dışındaki bütün bana ait olmayanlardan temizledim. Örnek alırken en fazla yararlandığım peygamberimiz oldu.”

Bayan, 1998 mezunu

“Kendi şahsım adına Hz. Peygamberimizin Taif dönüşü bir bağda yaptığı dua çok hoşuma gitmiştir. ‘Sen benden razı isen ben çektiğim sıkıntıları dert edinmem.’ Allah’ın rızasını istemek, O’nun rızasını kazanmak için çalışmak

ne kadar güzel bir duygu. Ben de bu rızaya talibim diyorum. Ve ayetin ifade-
siyle 'Ey tatmin olmuş nefis sen Rabbinden razı Rabbin senden razı olarak
cennete gir.' müjdesine herkesi davet etmek istiyorum. Bu güzellikleri herke-
sin duyması, bilmesi ve yaşaması için de şu dünyada bana düşen ne varsa
elimden geleni yapmaya hazırım diyorum."

Erkek, 1998 mezunu

"Peygamberimizin hayatını kendi hayatımla paralel götürebileceğim an-
layışına ulaştığımda peygambere ve dine bakış açımda çok büyük gelişmeler
oldu. Sevgim ve saygım tamamen farklılaştı. Peygamberimizin sevgi atmos-
ferinin yüz yıl sonra gelecek olan kişileri düşünecek çapta engin merhameti
beni çok daha fazla yaşamaya yönlendirdi ve onu kendimden bir parça ola-
rak görmeye başladım. İçimdeki, peygamber kavramına olan heybet duygu-
su, yerini sevgiye ve onun hayatını yaşamada hasrete bıraktı."

Bayan, 1998 Mezunu

"Hz. Muhammedin barışı tercih etmesi beni en etkileyen yanı oldu. Hu-
deybiye Barış Antlaşmasında "en kötü şartlar altında yapılan barış, en iyi
şartlar altında yapılan savaştan daha hayırlıdır" demişti. Ben bu anlayışı bi-
reysel hayatıma uyguladım; olaylarla insanlarla mücadeleyi değil, barışçıl
çözümleri seçiyorum artık. Bu yaklaşım kendime ve evrene güven duygumu
güçlendiriyor. Ayrıca Peygamberimizin sorumluluk bilincine hayran kaldım;
Mekke Döneminde görevimi yeterince yerine getiremiyor muyum diye üzül-
düğünde, Yaradanımızın "üzülme, mahzun olma, onların gözleri vardır gör-
mezler, kulakları vardır duymazlar" sözünden sonra üzülmeyle değil anlayışlı
olmayı ve sonsuz güveni yaşıyorum. Allah varsa gam yok."

Erkek, 1998 mezunu

"Beni en çok etkileyen ölmeden önce peygamberimizin Hz. Ayşe'ye söy-
lediği 'en üstün dosta gidiyorum' sözüdür. Ölümü o kadar metanetle karşıla-
mak ve Allah'ı dost, arkadaş bilmek, bu beni etkilemişti. Allah'ı o kadar çok
sevemediğim ve ölümden korktuğum için üzülmuştüm. Hz: Muhammed iyi
ki bizim peygamberimiz. Onu seviyorum ve biliyorum ki şimdi yaşasaydı
hatalarımla bile o da beni severdi. En kötü hayat bile doğmamış olmaktan
iyi. Doğdum, Allah beni seviyor, peygamberim sevgi dolu, benim içimde sev-
gi var, çevremdeki insanlarda sevgi var, bunları hissediyorum"

Bayan, 1998 mezunu

"Ben örnek olarak Efendimizi kendi hayatıma yansıtmaya çalışıyorum.
Bir olayla karşılaşınca o olsa ne yapardı. Rotamı ona göre çiziyorum. Kendi-
me ve insanlara bir şeyler verebilmem için onu doğru anlamaya çalışıyorum.
Kainatla iç içe yaşamış bir insan olarak onu örnek alınca mutlu olacağıma
inanıyorum."

Bayan, 1998 mezunu

"Fakülteye gelmeden önce peygamber anlayışım daha farklıydı. O yüce-
ler yücesi en mükemmel, insan üstü, seçilmiş birisiydi. Şimdi de öyle fakat şu
anda bana daha yakın. Önceden, yaptıklarımı gören, yaptığım hatalar için
bana acıyan ona layık bir ümmet olmadığımız için utanmamız gereken ve
onunla karşılaşma imkanım olsa da buna cesaret edemeyen birisiydim. Fa-

kat peygamberimizi daha iyi tanıdıkça ona karşı sadece hayranlık değil, sevgi beslemeye başladım. Artık peygamberimizle karşılaşmak istiyorum. Çünkü çok anlayışlı, sevgi dolu, ön yargısız, sabırlı, insanları güçlü ve zayıf yönleri ile tanıyan, koşulsuz seven, olayların daha çok özünü görebilen mükemmel bir insan olduğunu biliyorum. Eminim ki peygamberimizle karşılaşsaydım bütün hatalarıma rağmen beni severdi ve bana kucağını açardı. Peygamberimizin adı her anıldığı zaman titremiyorum, salavat getirmiyorum ama onu kendime çok yakın hissediyorum. Elimden geldiği kadar onun gibi olmaya çalışıyorum. Bütün hatalarımıza rağmen bizi sevdiğini düşünüyorum, ben de onu seviyorum.”

Bayan, 1998 mezunu

“Peygamberimizin beni en çok etkileyen yönlerinden birisi de sabrı, insanlar için iyiliği istemesi olmuştur. Taif halkını yok etme imkanı eline verildiğinde buna razı olmaması, acılarını, üzüntülerini unutulması beni etkilemiştir. Ben bazen çok umutsuz olduğum, çaresiz olduğum devrelerde bunu düşünüyorum. Hayatımın en badireli, en üzüntülü devrelerini bunlarla yendim. Arkadaşımı kaybettiğim zaman başıma yıkılan dünyayı, hayatın boşluğunu, yaşamın anlamsızlığını, umutsuzluğu bunlarla aştım. Gerçi o bir peygamberdi, bunlar onun için normaldi. Fakat ben de tam olarak onun gibi olamasam da deneyebilirdim.”

Erkek, 1998 mezunu

“Peygamberimiz en çok özülü bütünlüğü sağlamış bir insan olarak beni etkilemiştir. Bir insanın, kendisi gibi olan insanların bataklıklar içinde yüzdüğü bir dönemde, kendisindeki potansiyel güçleri en güzel şekilde kullanarak bir peygamber olacak kadar değerli olabileceğini bana fark ettirdi. O yüce insanın, çevresindeki benliği kabuklarla örülmüş insanların arasında o üstün niteliklerini yeşertip en doruk noktaya ulaşması gerçekten çok önemli geldi bana. İnsan olarak neler yapabilecek bir varlık olduğumun farkına vardım.”

FARKINDALIĞIN OLUŞUMU VE AHLAK GELİŞİMİNDE İNSAN-PEYGAMBER İLİŞKİSİ

Psikoloji sözlüğünde farkındalık (ayrısama) kavramı şöyle tanımlanmaktadır. *Ayrısama (Awareness)*: Kişinin kendi içindeki veya dışındaki bir uyarımın (düşüncenin, duygunun, algının, v.b.) bilincinde olması.¹⁰

Farkında oluş, Gestalt Terapinin ana kavramıdır. Bilincine varış ve farkında oluş yaşamımızın her yönünü, duygularımızı, düşüncelerimizi, bedenimizdeki duyularımızı, davranışlarımızı, duruş tarzımızı, kasların gerginliğini, yüz kaslarımızı kapsadığı gibi, çevremizde ne olup bittiğini ve bizim onunla ne gibi bir ilişki içinde olduğumuzu da kapsar.

Farkında bilincinde oluşun bize ne yararı olabilir? Niçin bu kavram hayatımızda önemlidir? Gestalt terapi taraftarı bir psikolog bu soruları şöyle cevaplandırır: İnsanlar ne istediklerinin, ne gibi duygular içinde bulduklarının, ne yaptıklarının farkında değillerse duygu, düşünce ve davranışları üze-

¹⁰ Selçuk Budak, *Psikolojik Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yay., Ankara, 2000, s. 102

rinde bir denetimleri, seçimleri olamaz; sadece alışkanlıklarının etkisi altında davranırlar. Farkında olmayış, kişinin özgür bir insan olmasını engelleyen en önemli etkidir.¹¹

Bayan, 1998 mezunu

“Peygamberimizin beni en çok etkileyen yönü onun bir eş olarak eşine karşı davranışlarıdır. Peygamberlikle ilgili olarak yaşadığı sıkıntılarını bile eşiyile paylaştığını görüyoruz. Ayrıca peygamberimizin evlendiği zaman Hz. Hatice'nin evine taşındığını öğrendiğimde çok şaşırılmıştım, bizde böyle erkeklere içgüveysi denir ve bu durum genellikle kınanır, bu beni çok etkilemiştir. Yine onun evde eşine ev işlerinde yardım ettiğini, kendi işlerini kendisininin yaptığını görüyoruz. Peygamberimizin diğer kadınlara karşı davranışları da beni etkilemiştir. O hiçbir zaman kadınları toplum hayatından dışlamamış ve onlara ikinci sınıf insan muamelesi yapmamıştır.”

Erkek, 1998 mezunu

“Hz. Peygamber insanlara karşı gayet nazık, kibar, hoşgörülü ve anlayışlıydı. Hz. Peygamberin azatlı kölesi Zeyd'in bildirdiği bir haber şöyledir. : Hz. Peygamber beni hiçbir zaman azarlamamıştır. Hatta bu işi niye böyle yaptın bile dememiştir. Hz. Zeyd yirmi yıl civarında Peygamberin hizmetinde bulunmuştur. Bir insanın yirmi yıl boyunca en yakınında bulunup kendisine hizmet eden insana her zaman iyi davranabilmiş olması beni gerçekten düşündürmektedir. Ben, kendi özel ilişkilerimde bu sabır ve hoş görünün onda birini bile gösteremediğim kanaatindeyim. Kendi psikolojik durumumu bahane ederek kolayca insanları kırabiliyorum. Oysa bu beni gerçekten rahatsız ediyor. Hoş görü ve anlayış timsali bir peygamberin ümmeti olarak bu durumu kendime yakıştıramıyorum ve çoğunlukla gidip özür diliyorum.”

Bayan, 1998 mezunu

“İslamı yaşama arzusuyla ilk dolduğum sıralar, imanın kuvvetini hissediyordum. Fakat militanca tavırlara sahiptim. Çünkü inandığım şeyin bilgisini, estetiğini elde edememiştım henüz. Şimdi de o güzellikler deryasından belki bir damla elde ettim. Fakat bir damla dahi o kadar çok şeyi değiştiriyor ki... bu damlayı davranışlarımın şekillenmesinde kullanabilme basiretine sahip olmadığım için Hz. Muhammed'in hayatı örnek oluverdi birden... Peygamber çocukları öptü, sevdi, yardım etti. Kimsesizler, yurtlar ilgimi çekmeye başladı. Peygamber acı çekti, aç kaldı, kimsesiz kaldı, yaralandı. Ardından acılarım hafifledi, sabrım arttı, şükrettim, hatta hastalıklarım bana dersler vermeye başladı, peygamber ölmekten korkmadı, 'ölüm bir geçiş kapısı bir başlangıç...' dedi ve artık benim için ölümün o buzdan karanlığı silindi. Peygamber balığın karnında (Hz. Yunus) öyle içten yakardı ki, bu yakarış hayatının sıkıntılı anlarında sözlerim oldu.”

Bayan,, 1998 mezunu

“İnsanları yargılamamaya başladım. İnsanları insan olarak görmem gerektiği fikri bende oluştu. Bu ise peygamberimizin Taif olayındaki tavrını öğrendikten sonra oluştu. O olayda peygamberin tebliğini kabul etmedikleri

gibi onu taşlamışlar ve hakir görmüşlerdi. Bu müthiş hoş görü örneğini düşündükçe insanların beni kırması hoş görüsüzlükleri, samimiyetsizlikleri (bunlar benim o andaki yargılarımla) beni üzmemeye başladı. Kendi kendime şöyle dedim, “o halde sen samimi ol, sen hoş görülü ol, sen sadece kendin ol, kendini yaşa.”

Bayan, 1998 mezunu

Hız. Muhammed'in Taif'de başına gelenler beni hep etkilemiştir. Kendisine verilen görevi yerine getirmek için gitmişti oraya. Yoksa hiçbir şahsi menfaati yoktu. Orada uğradığı zulüm ve saldırı davranışına gösterdiği inanılmaz tepki ise onu kalplerimizde bir kat daha yüceltiyor. Çünkü çok az insan bu kadar affedici, bu kadar görev bilincine ve sorumluluğuna bağlı olabilir. Çok az insanın gönlü nefsi reaksiyonlarına bu kadar hakim olabilir.

Hız. Yusuf'un zindanda sanırım üç yıl kaldığı halde Allah'a isyan etmemesi ve başına gelenlerde bir hikmetin olduğunu düşünmesinden etkilenmişim. Mesela benim başıma, görünüşü şer olan bir durum gelse neden Allah beni bu durumdan hemen kurtarmıyor diye sabırsızlanırım ama, o sabrediyor ve mukafatını da alıyor. Zaten Allah kimi peygamber seçeceğini çok iyi biliyor.”

Erkek, 1998 mezunu

“Hz. Musa'yı düşünüyorum. Yanlışlıkla bir insanı öldürtüyor, biz de hayatımızda, istemeden başkalarına zarar veriyor değil miyiz? İstemediğim halde ağzımdan kaçırduğım tek bir kelime yüzünden yerin dibine girecek kadar utanıyorum bazen. Hz. Musa'yı en iyi tam bu haldeki ben anlayabilirim. Allah'ın şerefli bir peygamberi ve günün birinde istemeden bir insanın hayatına son veriyor, ne kadar moral bozucu ve üzücü bir durum.”

Erkek, 1998 mezunu

“Onun ‘bir insanın bir çocuğun başını okşamaması sadakadır’ sözü gerçekten insan psikolojisini daha doğrusu çocuk psikolojisinin tüm yönlerini ele alarak söylemiş olduğu bir hadistir. Bu hadisi gerek kendi yaşantımda gerekse yeğenlerimde gördüğüm için insana gerçekten büyük etkisi olduğunu biliyorum.”

Erkek, 1998 mezunu

“Ben peygamberimi bir bütün olarak izlemeye çalışıyorum. Ve onun yaşantısına yön verdiği dengeyi büyük hayranlıkla izlediğimi ve takdir ettiğimi söylemeliyim. Dengeyi hayatının her boyutunda görebiliyoruz. Peygamberimiz iyi bir eş idi, aynı zamanda iyi bir devlet başkanıydı. Peygamberlik vasfı kendisini dünya işlerine duyarız kılmadı.”

Erkek, 1998 mezunu

“Hz. Muhammed'i öldürmeye kast edenin onu gördükten ve anladıktan sonra onun en yakını olması ‘anam babam sana feda olsun’ demesi beni çok etkiliyor. Öldürmeye gelen onda diriliyor. Özünden uzaklaşmış, özünü öldürmüşlerin özünü diriltten peygamber. O okuduğunu bilirdi, biz bildiğimizi okuyoruz. O kitabına uyardı biz kitabına uyduruyoruz. O karşılıksız severdi, biz karşılıklı bile sevedik.”

Bayan, 1998 mezunu

“Önceleri oldukça asabi bir insandım, çabuk sinirleniyor ve sinirlendiğim zaman etrafımdaki insanları kırıyordum. Peygamberimizin hayatını

okudukça ve onu daha yakından tanıdıkça onun ne kadar sabırlı olduğunu, olaylar karşısında soğukkanlılığını kaybetmediğini ve çevresindeki insanları kendisine kötülük yapmış bile olsalar kırmamak için büyük gayret sarf ettiğini gördükçe hatamı anladım ve bunu düzeltebileceğimi öğrendim. Şu anda problemler karşısında peygamberimizin tutumunu uyguluyorum ve her şeyin daha kolay halledildiğini görüyorum, böylece hem kendimi hem de başkalarını kırmadığım için huzurlu oluyorum hem de problemler daha kolay çözülüyor.”

Bayan, 1998 mezunu

“Ben bu ilişkiyi zor zamanlarda veya çok mutlu olduğumda daha çok hissediyorum. Yaşadığım bir olayda peygamberimiz benim yerimde olsaydı acaba ne yapardı diye düşündüğümde onunla iletişime geçtiğimi hissediyorum. Ancak peygamberimizin ve bizim ayrı birer şahsiyet olduğumuzu unutmuyorum. Hadislerde şunu keşfetmişim; peygamberimiz yapınız, ediniz gibi yumuşak ifadeler kullanıyor. Kendi kendime karar verdim, ben de insanlarla olan ilişkilerimde hep kibar ve ince düşünceli olacağım. İşte o zamandan beri insanlara saygılı olmaya, kibar olmaya çalışıyorum. Bilmiyorum ne kadar etkili oluyorum.”

Erkek, 1998 mezunu

“Din görevlisi olarak bizler toplumun yanlışlarını düzeltmekle görevliyiz. Bu yüzden toplumda yanlış olarak yerleşmiş bazı adetlere karşı çıkma ihtiyacı hissettim. Bu karşı çıkışın haklı gerekçelerini onlara anlatmaya çalıştım. Mesele ‘ölülere Kur’an okunup okunmayacağı meselesiydi. Ben zannettim ki gerekçeleri anlatırsam bu yanlış düzeltilir. Geçen yıl bir ramazan boyu aynı konuyu her haliyle anlatmaya çalıştım. Ama nafile, karşımda aşılamaz duvarlar olduğunu gördüm. Ve tam bir hayal kırıklığına uğradım. İşte o zaman Peygamberlerin ne kadar büyük insan olduklarını anladım. Peygamberlerin toplumu düzeltici çabalarının nasıl karşılık bulduğunu, bu durumda peygamberlerin ne yaptığını düşündüm. Hayatı hep böyle tepkilerle dolu olan toplumdan dışlanan hak etmediği hakaretlere maruz kalan ve ne yapacağını bilen bu peygamberlerin benim için en önemli destek olduğunu gördüm. Peygamberimizin çok büyük ümitlerle gittiği ve kendisine inanacaklarını düşündüğü Taif halkının onu nasıl hayal kırıklığına uğrattığını okudum. Bana yapılanların çok daha zoru peygamberimize defalarca yapılmıştı. Buna sabreden, direnen peygamberimiz burada bana çok güzel örnek olmuştu.”

Erkek, 1998 mezunu

“İnsan peygamber ilişkisinde yapılacak şey onun davranışlarının temel ilkelerini çok iyi belirleyip, davranışının günümüz dünyasına nasıl aktarılabilirceğini düşünmektir. Dış çevre bana ne derse desin eğer bir kardeşimin paraya ihtiyacı var, ben de verme gücünde isem dış çevrenin olumlu veya olumsuz tepkileri ona yardım etmeme engel olamaz. Şöyle ki, sen ona para veriyorsun ama o güvenilir değildir, bu gün verdiğin paranın değeri düşecek zararlı olacaktır, bu günün şartlarında kim kime yardım eder gibi hep olumsuz telkinler var, fakat karşıda ise parası olmadığından dolayı tedavi olamayan insanlar var.

Erkek, 1998 mezunu

"Peygamberimiz Taife gidip tebliğ için umutlu iken zor durumda kalmış, buna rağmen görevinden vazgeçmemiş, Taiflilere beddua etmemiştir. Böyle zor durumlarda bu davranışlar bizim için çok iyi bir örnektir. Kişinin içini rahatlatıyor. Ben köylü çocuğu olduğum için kışın okur, yaz tatilinde köydeki işlerde çalışırdım, bu yüzden lise yıllarımda bedenen ezildiğimi söyleyebilirim. Bu durumda insan bayağı yıpranıyor. O günlerde annemle hiç geçinemezdik, annemin çok haksız olduğu durumlarda bile ben ona hiçbir şey söyleyemezdim. Çünkü biliyordum ki o da işlerin yoruculuğundan dolayı böyle davranıyordu. Bir de peygamberin "cennet annelerin ayakları altındadır" sözü beni hayatım boyunca çok etkilemiştir. O sıkıntılı durumlarda bu hadisi düşünerek kendim teselli bulmaya çalışırdım, rahatlardım."

Erkek, 1998 mezunu

"Peygamberimiz bir hadisinde 'sana bir fetva verdiklerinde; o fetvayı bir de içine daniş' der. Bu ilke çok önemli bir ilke; vicdanımızın, fitratımızın sesini dinlemeyi bize görev olarak sunuyor. Peygamberimiz bu sözlerinde her insanın tekliğini, biricikliğini, kendi olmasını ön plana çıkarıyor. Gerçekten çok müthiş bir bakış açısı."

Erkek, 1998 mezunu

"Peygamber efendimiz bir hadislerinde şöyle buyuruyor: 'Allah sizin şekillerinize ve ekonomik gücünüze bakmaz, kalplerinize (niyetlerinize ve amelilerinize) bakar.' Bu hadis beni çok etkilemiştir. Önceleri hep başkalarını örnek almaya çalışırdım, başkalarının giyindikleri gibi giyinmeye, başkalarının yaşadığı gibi yaşamaya çalışırdım, bunun için çok para harcardım, fakat yaptıklarımı sadece, kendimi tatmin ve başkalarına iyi görünmek için yaptığımı fark ettim. Böyle yapmakla sadece kendimi kandırıyordum. Önemli olan yapılan iş ve bunun niçin yaptığımı olmalıydı. Bu hadis bana gösterişten uzak durmamam gerektiğini öğretti."

Erkek, 1998 mezunu

"Bizim onunla yaşamamız mümkün değil, o halde o bizle yaşamalı... Peygamberle bizim ilişkimiz onun getirmiş olduğu ilke ve prensiplerle donatılmış sevgi ağacının meyvelerini yemek şeklinde sürecektir. Onun getirmiş olduğu sevgiyi, hoş görüyü, kardeşliği, huzuru, birleştiriciliği iyi kavırsak ve kavramanın dışında onu içselleştirip kendimizde hissederek o zaman ona layık oluruz. Onun daha çok lider boyutunu ön plana çıkarmışlar ve onun arkadaşlığını evdeki durumunu göz ardı etmişler. O değil midir ki sevgiyle eşine 'Hümeyra (al yanaklı)' diyor. Kısaca biz peygamberi içimizde yaşamalıyız."

Erkek, 1998 mezunu

"Hz. Muhammed'in söylediği şu söz beni çok etkilemiştir. 'Kendisi için istediğini kardeşi için istemeyen gerçek mümin olamaz.' Bu sözü her iki yönlü düşünebiliriz. Kardeşini kendin gibi sev. Onu kendinden bir parça gör ve aşağılama. İlerlemesi ve büyümesi için çalış. Ya da kendini başkalarından aşağı görme. Kendini küçümseme. Toplumsal ahenk içerisinde sen de yerini al. Yani eline geçirdiğin bir avuç şeyle yetinip onu sıkı sıkı tutma ve bencilleşme, onu insanlara aç ve büyüüt."

Erkek, 1998 mezun

"Benim davranışında peygamberin rolü davranışımın doğru olduğunu kuvvetlendirmesi yönündedir. Ben o davranışı sırf içimden öyle geldiği için, vicdanının sesine kulak vererek göstermiştim. Ama bunun peygamberimizin davranışına uygun olduğu konusu da beni rahatlatmıştı. Aynı zamanda peygamberimizin de vicdanının sesine kulak veren, doğal davranan bir insan olduğunu ve onu bu yönüyle tanımamız gerektiğinin farkına varmıştım."

Erkek, 1998 mezunu

"Kurduğum yuvamda hanıma karşı, çocuğuma karşı davranırken, konuşurken peygamberi örnek almaya, evimde terör havası değil sevgi havası, hoş görü, nezaket havası estirmeye çalışıyorum."

YORUM

Kahraman, etrafındaki insanların dünyalarını gören, çok iyi gören ve olan bitenin ortasında nasıl yaşanabileceğini bilen kişidir. Bir kahramanlık anını yaşayabilmek için kişinin hazırlıklı olması, bu an için hayat boyu hazırlanmış olması gerekir. Aksi durumda olayların sürüklediği, bazı olayların ortaya çıkardığı kişiler ne yaparsa yapsınlar, hatta çok önemli işler bile yapsalar kahraman değildirlir.¹² Onlar görünüşleri ile öylesine yalın, öylesine sıradan insanlardır ki, iyi eğittiğimiz gözlerimiz yoksa, çoğu kez fark edemeyiz onları. Öyleyse ya kahraman olalım ya da onları fark edebilecek gönül gözlerimiz olsun. Kahraman kendi kurduğu bir inanç dünyasında yaşayandır. Bu inanç dünyası evrenselden bir yan taşır. Onun için düşünce ve eylemlerini yaşarken hiçbir zaman hesap kitap söz konusu değildir. Kahramanca eylemlerle, kahraman kişinin eylemlerini ayırmak usta gözlerin işidir. Dünyada çoğunlukla kahramanca eylemler vardır. Aldanmalarımız, düş kırıklıklarımız, umutsuzluklarımız, bunların ayırımına varamayışımızdan doğar.¹³ Peygamberler yaranın onayladığı kahramanlar oldukları için yanılmazlar bizleri. Ayrıca bu ayırt etme gücünü kazanmak için onlardan yardım alabiliriz.

Peygamberlerden yardım alabilmemiz için empatik yaklaşım* önem taşımaktadır.

Empati, bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır.

Günümüzde empati denildiğinde akla Carl Rogers ve onun konuya ilişkin çalışmaları gelmektedir.

12 Kemal Demirel, *Tanrının Onuru İnsan*, Yapı Kredi Yay., İst. 1996, s. 13

13 Demirel, a.g.e., s. 120

* *Empati (Empathy)*: 1. Başkalarının düşünce ve duygularının ve bunların muhtemel anlamlarının objektif bir şekilde farkında olma; karşısındakinin duygu ve düşüncelerini temsili olarak yaşama. 'Kendini başkasının yerine koyma', 'Acıları, sevinçleri paylaşma' v.b. ifadesi ile kastedilen şey. Bu haliyle hem bilişsel hem de duygusal bir süreçtir ve kişinin kendini karşısındakinin durumunda hayal etmesiyle, kendi benzer deneyimlerini hatırlamasıyla gerçekleşir. Empati ayrıca bu duygu ve düşünce paylaşımına uygun tepkileri de üretir. (Zor durumda olanlara yardım etmek gibi) 2. Sullivan'ın kişilik teorisinde, tutumların, değer yargularının, duygu ve inançların bir insandan diğerine sözlü olmayan, örtülü yollardan aktarılma süreci.

Empatik Yorum: Bir eylemin duygusal bağlamının hayali olarak yaşanması.

Meslek yaşamı boyunca empatiyi çeşitli şekillerde tanımlamış olan Rogers'ın yetmişli yıllarda ulaştığı empati anlayışı, bu gün çoğunluğun üzerinde uzlaştığı bir tanıma dönüşmüştür. Katı bir nitelik taşımayan söz konusu tanım, genel çizgileriyle şöyledir: Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine empati adı verilir.

Bir insanın karşısındaki bir kişi ile empati kurabilmesi için gerekli olan üç temel öge vardır:

a) Empati kuracak kişi, kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır. Başka bir söyleyişle, empati kurmak isteyen kişinin, karşısındaki kişinin fenomenolojik alanına girmesi gereklidir. Fenomenolojik alan nedir? Psikolojideki fenomenolojik yaklaşıma göre her insanın bir fenomenolojik alanı vardır. Her insan gerek kendisini gerekse çevresini kendine özgü bir biçimde algılar; bu algısal yaşantı öznedir; kişiye özgüdür. Yani her insan dünyaya, kendine özgü bir bakış tarzıyla bakar. Eğer bir insanı anlamak istiyorsak, dünyaya onun bakış tarzıyla bakmalı, olayları onun gibi algılamaya ve yaşamaya çalışmalıyız. Bunu gerçekleştirmek için de empati kurmak istediğimiz kişinin rolüne girmeli, onun yerine geçerek adeta olaylara onun gözlüklerinin gerisinden bakmalıyız. Karşımızdaki kişinin rolüne girerek empati kurduğumuzda, o kişinin rolünde kısa bir süre kalmalı, daha sonra bu rolden çıkarak kendi yerimize geçebilmeliyiz. Aksi halde empati kurmuş sayılmayız. Karşımızdaki ile özdeşim kurmak (ona benzemek) veya ona sempati duymak, empatiden farklı şeylerdir. Empati kurmaya çalıştığımız kişinin rolüne kısa bir süre için geçmeli 'sanki o kişiymişçesine' düşünmeye ve hissetmeye çalışmalıyız.

b) Empati kurmuş sayılmamız için, karşımızdaki kişinin duygularını ya da yalnızca düşüncelerini anlamış olmak yeterli değildir. Empatiyi tanımlarken bu noktayı vurguladığımızda, empatinin iki temel bileşeninden söz etmiş oluyoruz. Bunlar, empatinin bilişsel ve duygusal bileşenleridir. Karşımızdakinin rolüne girerek onun ne düşündüğünü anlamamız, bilişsel nitelikli bir etkinlik (bilişsel rol alma/bilişsel perspektif alma), karşımızdakinin hissettiklerinin aynısını hissetmemiz ise duygusal nitelikli bir etkinliktir. (Duygusal rol alma/duygusal perspektif alma). Bilişsel rol alma duygusal rol almanın ön şartı sayılabilir.

Empatinin bileşenlerinin neler olduğu konusunda araştırmacılar arasında, bazı görüş farklılıkları vardır. Örneğin Hoffman'a (1978) göre empatinin bilişsel, duygusal ve güdüsel (motivasyonel) olmak üzere üç bileşeni vardır. Bazı araştırmacılar empatinin bilişsel yönünü, bazıları ise duygusal yönünü vurgulamaktadırlar. Fakat çoğunluğun üzerinde uzlaştığı görüş, empatinin bilişsel ve duygusal bileşenlerden oluştuğu yolundadır.

c) Empati tanımındaki son öge ise, empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın, karşıdaki kişiye iletilmesi davranışıdır. Karşımızdaki kişi-

nin duygularını ve düşüncelerini tam olarak anlasak bile, eğer anladığımızı ona ifade etmezsek empati kurma sürecini tamamlamış sayılmayız.¹⁴

İnsan-peygamber ilişkisinde yaşanan empatik yaklaşımda 3. boyut davranışlarımızdaki iyileşmelerle kendini göstermektedir.

Empatik yaklaşımda, danışan daha önce iletişim kurmadığı, kendini bulacağı malzemeyi görür ve bu süreçte daha önce kendisinin bilmediği özelliklerini keşfeder. Kendini yenilemenin birinci basamağı o kimsenin yeni yönünü algılamasıdır. Bu yeni özellik, anlayış ortamında sahiplenilir. Ve değişen benlik kavramı içinde özümленir. Bir kez ben kavramı değişince, yeni algılanan bene uygunluk sağlamak için davranış da değişir.¹⁵

Ayrıca metinleri anlamada yöntemler geliştiren yorumbilim (hermeneutic) peygamberlerin sözlerini ve onlar hakkında yazılanları anlamamızda bizlere yardımcı olabilir. Schleiermacher'e göre asıl sorun, bireylerin ortak bir insan tabiatını paylaşması ve aynı zamanda da kendi bireyselliğine özgü bir yolla düşüncesini ifade edebilmesidir. Anlama, işte bu ortak insan tabiatını dikkate alarak, yazarın ifadelerinin gerisindeki düşünce sürecini, zihin halini yeniden inşa etme çabasıdır.¹⁶

Sonuç olarak; inanan insanın kendini ve potansiyelini tanımada, yaşamına, deneyimlerine anlam katmasında, peygamberlerin önemli rolleri görülmüştür. İnsan iç dünyasında ilerlerken, peygamberleri anlamada da yol katededecektir. Bu süreçte yüksek sevgiyle gerçekleştirilecek olan empatik yaklaşım ve yorumbilim önem taşımaktadır.

14 Üstün Dökmen, *İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yay., 1994, s. 135-138

15 Carl Rogers, *Empatik Olmak Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir*, Çev: Fisun Akkoyun, A.Ü.E.B.F.D., 1983, s. 118

16 Osman Bilen, *Çağdaş Yorumbilim Kuramları*, Kitabiyat Yay., İzmir, 2001, s.202, ayrıca bakınız, Jeanrond, Werner, *Theological Hermeneutics, Development and Significance*, London, 1997